

Tuonne taakse metsämaan

Valtioneuvosto teki elokuussa 1982 periaatepäätöksen teknologia-politiikasta. Sen kohta 24 lupaa:

Liikenneministeriö käynnistää yhteistyössä alan tutkimuslaitosten kanssa vuonna 1983 teknologiakomitean ehdottaman pitkäaikaisen, uusien joukkoviestintäteknologioitten arviointi- ja kokeiluprojektin. Siinä selvitetään uusien viestintäteknologioitten yhteiskunnalliset soveltamismahdollisuudet ja vaikutukset.

Liikenneministeriössä onkin valmisteltu "Joukkoviestintäteknologian tutkimusohjelmaa", jossa kaavaillaan tehtäväksi parikymmentä projektia 15 miljoonan markan voimalla ja neljän vuoden aikana (1984-87). (Hanketta selostettiin TOY:n seminaarissa 30.3.1983; ks. Tiedotustutkimus 2/1983, s. 64) Valtaosa projekteista edustaa teknistä tuotekehittelyä tai kokeilua; yhteiskunnallinen puoli on mukana eräänlaisena tutkimusohjelman epilogina - rahassa mitaten kuuden prosentin painoarvolla (14,5 miljoonan markan kustannusarviosta on vaikutusten arviointiin ja tilastoinnin kehittämiseen varattu 900 000 mk).

Hätä ei kuitenkaan ole tämän näköinen. Liikenneministeriö ei näet ryhtynyt toteuttamaan tätä maamme viestinnän tutkimuksen historian toistaiseksi suurinta hanketta ilman että se kutsui koolle asiasta kiinnostuneet moninaiset tahot (tiedotusvälineet, graafinen ja elektroniikkateollisuus, tutkimuslaitokset, kunnallis- ja valtionhallinto, jne.) ja antoi näiden vapaasti arvioida suunnitelmaa. Arvioinnin yleissuunta oli selvä: hankkeeseen ryhtymistä (ja valtioneuvoston periaatepäätöstä) kiitettiin ja teollisuuspolitiikan ylipainotusta (yhteiskunta- ja ihmistieteellisen kustannuksella) moitittiin. Tämän pohjalta tutkimusohjelmaa on ryhdytty muokkaamaan niin että epilogi on nostettu koko hankkeen johdanto-osaksi, jolle ilmeisesti heltiää rahoitustakin enemmän kuin se kuusi prosenttia.

Nähtäväksi jää, onko yhteiskuntatieteen osana toimia tekniikan esiliinana vai kyetäänkö tutkimusohjelmasta tekemään kahden kulttuurin luova kohtaamispaikka. Joka tapauksessa hanke käynnistyy 1984 valtion budjetissa sille varatun 800 000 markan avulla.

Opetus 1: tiedotustutkijat ja yleensä yhteiskuntatieteilijät kohtaavat uuden teknologian varsin heikoin eväin. Jo kolme vuotta sitten haikailin tällä palstalla: "näiden kysymysten todella tieteellistä haltuunottoa ei toistaiseksi ole saatu kunnolla edes alulle" (Tiedotustutkimus 3/1980, s. 3). Viimeistään Orwellin vuonna 1984 tulee tieteellisen yhteisön ryhdistäytyä. Muuten metsä peittyi puilta.

Opetus 2: teknologia ja sen tutkimus myy tämän päivän Suomessa. Mitään muita viestinnän ongelmia ei ole ruvettu tutkimaan itsensä hallituksen ohjaamalla miljoonilla. Sitäpaitsi liikenneministeriön hanke on vain neljännes siitä mitä kaikessa hiljaisuudessa on pantu käyntiin kauppaja- ja teollisuusministeriön tutkimusmäärärahoilla: tietotekniikan laite- ja ohjelmistokehittelyä 30 miljoonalla ja yhtä suurella panoksella puolijohdetekniikan tuotekehittelyä. Teknologiakomitean mieli paloi kotikuusten takana siintävään informaatioyhteiskuntaan eikä elinkeinoelämää palveleva valtiovalta vitkastellut matkaan ryhtymistä - enempiä kyselemättä, keskustelematta, jopa julkistamatta.

Opetus 3: yleensäkin tutkimuspolitiikka on luisumassa voittopuolisesti teollisuuden linjoille. Kun Suomen Akatemian menot ovat kuluvana vuonna 150 miljoonan luokkaa, käytetään yksistään valtion teknillisen tutkimuskeskuksen ylläpitoon saman verran valtion varoja, minkä lisäksi kauppaja- ja teollisuusministeriö jakaa peräti kolmatta sataa miljoonaa avustuksina ja lainoina teollisuuden tutkimus- ja tuotekehittelytyöhön. Yleinen tieteen edistäminen korkeakoulujen ja Suomen Akatemian välityksellä muodosti vielä 1970 yli puolet valtion tutkimusmenoista; nyt ollaan 40 %:ssa. Yhteiskunnan tietoisuus itsestään on vaarassa. Metsä on tunnettava ennen kuin sen läpi kuljetaan.

Kaarle Nordenstreng